

7. Шаповал В. Поділ влади: міфи і реальність // Урядовий кур'єр. – 1996. – № 86-87.
8. Мартинюк Р.С. Реалізація принципу поділу влади в сучасній Україні. Політико-правовий аналіз. – Острого, 2007.
9. Авер'янов В. Органи виконавчої влади в Україні. – К., 1997.

Summary

In Ukraine according to the Constitution of Ukraine, article 6, the organization of the state power is divided into legislative, executive and judicial bodies. The bodies of legislative, executive and judicial power empower in the established by the Constitution borders and according to the laws of Ukraine.

Г. П. Євсєєва

ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАКОНОДАВЧОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Мова – важливий об'єкт правових відносин, що виникають між громадянами, організаціями та органами влади, оскільки є інструментом формування особистості, соціальний засіб, зберігання і передачі інформації, засіб управління людською поведінкою. Тому мова – це така соціальна реальність, що потребує спеціального нормативно-правового регулювання. Ефективне правове регулювання функціонування мовних відносин є одним із важливих і необхідних засобів попередження мовних конфліктів у суспільстві. Правове регулювання мов має комплексний характер, бо мовні відносини охоплюють широке коло суб'єктів: індивід, національні спільноти, держава, державні органи.

Моделі правового регулювання мовних відносин визначаються мовною ситуацією, що історично склалася в країні, а також залежить від мовної політики, здійснюваної державою. Реалізуючи мовну політику, держава через чинне законодавство встановлює норми, що регулюють правове положення мов. Науковці (Б.Ажнюк, О.Копиленко, В.Мамутов, Б.Тернопільський, А.Фомін, І.Лопушинський та ін.), аналізуючи правочинні акти щодо мовних питань в Україні, намагаються схилити громадську думку то один бік то в інший. Так, Б.М.Ажнюк, досліджуючи питання мовної політики і верховенства права, справедливо стверджує, що Україна успадкувала деформовану мовну ситуацію, спричинену примусовою асиміляцією українців в умовах тривалих періодів бездержавності української нації та поділів українських земель. Нормалізація мовної ситуації в Україні можлива за умови створення ефективних механізмів її здійснення органами виконавчої влади та місцевого самоврядування [8, с.42].

В.Мамутов стверджує, що тільки російська мова здатна вивести українську державу до соціально-економічних висот, що штучне витіснення російської мови згубне негативними наслідками для інтелектуального потенціалу України [13].

Б.Тернопільський, розглядаючи правові засади мовної політики, порівнюючи законодавства Росії, Франції, Польщі, країн Балтії, прийшов до висновку, що Україна – чи не найдемократичніша держава світу щодо забезпечення мовних прав своїх громадян. А пробуксовування в реалізації мовного законодавства України зумовлюється тим, що в державі досі не створено спеціального державного органу, який виробляв би стратегію й тактику мовного планування, здійснював би мовну політику [19].

Ткаченко О.О., аналізуючи українську мову у правовому полі України, зазначає, що мовна ситуація та мовна політика в Україні має низку проблем. «...ми керуємося лише ст.10. Конституції України та Законом УРСР «Про мови...» 1989 року. У Верховній Раді четвертого скликання було зареєстровано п'ятнадцять законопроектів, якими передбачено надання російській мові статусу офіційної, тобто другої державної, і лише два, щодо захисту існуючого конституційного статусу мови титульної нації» [18, с.494].

До широких дискусій науковців долучаються й народні депутати. Так народний депутат М.Оніщук подає розгорнутий аналіз врегулювання такого чутливого питання, як мова в судочинстві, а точніше в кримінальному, цивільному та господарських процесах [15]. Про проблемні мовні питання з погляду регіону вболіває і депутат С.Гриневецький, який стверджує, що «таку складну для України проблему, як мовна, можна і треба вирішувати лише в правовому полі» [9]. Г.Удовенко відносячи мову до атрибутів держави, тобто одним з визначальних чинників державності, питання мовної політики відносить до питань національної безпеки держави [20].

Запропонована стаття має на меті проаналізувати чинні законодавчі акти нашої держави щодо мовної політики та визначити відповідні кроки її реалізації в державному управлінні.

Правові норми, що регулюють порядок застосування мов в Україні, містять Конституція України [2], Закон України «Про мови в Українській РСР» від 28 жовтня 1989 р., Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р., а також інші законодавчі акти, зокрема закони України «Про на-

ціональні меншини в Україні” від 25.06.1992 р., “Про освіту” в редакції від 23.03.1996 р., “Про вищу освіту” від 17.01.2002 р., “Про інформацію” від 2.10.1992 р., “Про телебачення і радіомовлення” від 21.12.1993 р., “Про видавничу справу” від 05.06.1997 р., “Про рекламу” від 03.07.1996 р., “Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні” від 16.11.1992 р. зрештою «Закон про мови...» (1989), Постанова Кабінету Міністрів від 2 жовтня 2003р. «Про затвердження програми розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки» Концепція державної мовної політики в Україні (проект 2006) [1].

За десятою статтею Конституції України “Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України”.

В Україні також “гарантується вільний розвиток, використання і **захист** російської, інших мов національних меншин України” (тут і далі авторське виділення). Отже, право на захист для державної мови Конституцією України не передбачено. Однак сучасна мовна ситуація переконливо свідчить про доцільність і невідкладність прийняття законів та інших нормативно-правових актів, здатних захистити саме українську мову, а також про необхідність розроблення механізму їх реалізації.

Конституція визначає обов’язковим володіння державною мовою для Президента України (Ст. 103), для суддів судів загальної юрисдикції (Ст. 127) та суддів Конституційного суду України (Ст. 148), але, **на превеликий жаль, не поширює цю вимогу на народних депутатів**, оскільки депутати не тільки обранці народу а й виразники державної (тобто національної) політики. Вкрай прикро, що народні обранці не гребують користатися цією прогалиною у вітчизняному законодавстві. Як зауважує А.Загнітко “це найбільш парадоксально, оскільки саме державні органи мали би гарантувати неухильне використання української мови, сприяти впровадженню її у державницькі структури” [11, с.11]. Не можна не погодитись з науковцем, оскільки в європейському та й світовому державотворчому просторі така ситуація не тільки парадоксальна, а навіть абсурдна. Важко. Наприклад, уявити американського конгресмена, який не знає англійської (хоча США держава поліетнічна), чи члена французького Сенату, який не володіє французькою. А щодо чистоти мовного потоку наших народних депутатів, національно-духовної небезпеки цього питання неодноразово зазначали фахівці-мовники – А.Погрібний [16], І.Фаріон [21] та ін.

Коли депутати Верховної Ради України з парламентської трибуни виголошують промови російською, це свідчить про нерозуміння ними державотворчої функції української мови. Адже не підлягає сумніву, що реальне утвердження української мови як мови державної є одним із “важливих чинників (гарантій) реального перетворення України з пострадянського державного утворення в сучасну демократичну європейську **національну державу**” [9, с.651]. У такому разі, як може влада очікувати на подібне розуміння від пересічних громадян – шахтарів, будівельників, лікарів тощо – обтяжених не високооплачуваними державницькими справами, а повсякденною боротьбою за існування.

Ст. 10 Конституції України також встановлює, що порядок “застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом”. Недосконалість національного законодавства виявляється у тому, що на сьогодні відповідного закону й досі не прийнято. В незалежній Україні залишається чинним Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки “Про мови в Українській РСР” від 28 жовтня 1989 року.

На час його прийняття це був дійсно прогресивний нормативно-правовий акт, у якому українська мова визначалася як один з вирішальних чинників національної самобутності українського народу, за українською мовою було закріплено статус мови державної. Хоча з моменту прийняття до цього Закону і вносилися певні корективи (остання – 06.03.2003), але більшість його норм не відповідає сучасним вимогам. Зокрема, Ст. 14 встановлює, що “офіційні документи, які посвідчують статус громадянина, – паспорт, трудова книжка, документи про освіту, свідоцтво про народження, про одруження, а також документи про смерть особи виконуються українською й **російською** мовами. До чого на поточному етапі в документах державного зразка робити запис саме російською, а не, приміром, англійською, французькою чи іншою мовою міжнародного спілкування – не цілком зрозуміло.

Не скасовані навіть цілком застарілі положення Закону, на кшталт таких, які стосуються вже неіснуючої держави – Радянського Союзу: “документація про вибори народних депутатів СРСР подається до Центральної виборчої комісії російською мовою (Ст. 16).

Необхідність та наукове обґрунтування нового Закону про мову подає І.Лопушинський [12], який вперше аналізує зареєстровані у Верховній раді проекти (їх аж тринадцять) Закону про статус мов в Україні. Аналіз наявних у Верховній Раді законопроектів про мови свідчить, що одні з них (Урядовий, на жаль, відкликаний; народних депутатів П.Мовчана та К.Ситника; народного депутата І.Юхновського) спрямовані на утвердження державного статусу української мови, інші (П.Порошенка та В.Короля; Л.Черновецького та ін.) – на практичне витіснення української мови з сфери державного управління.

Всі згадані законопроекти обговорювалися на шпальтах українських газет. В.Німчук висловив занепокоєння щодо обговорюваних проектів і зазначив, що проект «О.Мороза робить замах на кон-

ституційні засади державного устрою України, створює передумови для суспільної дезінтеграції, зокрема виробничої та адміністративної, регіонального сепаратизму і розколу України» [13]. Ми не можемо не погодитись з автором, оскільки у багатьох законопроектах не враховано ні численних утисків української мови в минулому, ні наукових прогнозів, а головне – наукового обґрунтованої доцільності сучасної мовної стратегії.

Отже, прийняття нового закону, здатного належним чином врегулювати мовне питання в Україні, зумовлене шістнадцятирічним терміном розбудови незалежної української держави, еволюцією суспільної свідомості, зростанням духовних потреб національної еліти та іншими важливими факторами – **вкрай необхідне**.

Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року було прийнято у справі за поданням 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень Ст. 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади і органами місцевого самоврядування, а також використання української мови у навчальному процесі у системі освіти.

Згідно з цим рішенням, державною (офіційною) мовою є “мова, якій державою надано правовий статус обов’язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя”. У першу чергу, це сфери здійснення повноважень органами законодавчої, виконавчої та судової влади, іншими державними органами та органами місцевого самоврядування (мова роботи, актів, діловодства і документації, мова взаємовідносин цих органів тощо).

На думку суддів Конституційного Суду, той факт, що статус державної мови Конституція України надала українській мові, “повністю відповідає державотворчій ролі української нації, що зазначено у преамбулі Конституції – нації, яка історично проживає на території України, складає абсолютну більшість її населення і дала офіційну назву державі”.

Досить розгорнуто викладені вимоги щодо використання мов в Законі України “Про телебачення і радіомовлення”. Ст. 10 цього Закону встановлює, що:

- телерадіоорганізації ведуть мовлення державною мовою;
- у разі компактного проживання на певній території національних меншин, допускається здійснення мовлення також їхньою мовою;
- є обов’язковим дублювання іншомовних фільмів та інших програм державною мовою;
- у загальнонаціональному масштабі частка добового ефірного часу, коли мовлення ведеться українською, має становити не менше 75 відсотків.

Уточнюється, що мова (або мови), програм та передач телерадіоорганізації визначаються умовами ліцензії на мовлення.

У Законі України “Про видавничу справу” метою видавничої діяльності визначено “сприяння національно-культурному розвитку українського народу шляхом збільшення загальної кількості тиражів, обсягів та розширення тематичного спрямування українського книговидання; забезпечення доступу українського суспільства до загальнолюдських цінностей шляхом перекладу державною мовою кращих здобутків світової літератури” (Ст. 3).

Основними напрямками державної політики у видавничій справі – це підтримка розвитку національного книговидання, наповнення українськомовними виданнями ринку, фондів бібліотек, забезпечення потреб навчальних і наукових закладів, військових формувань України, правоохоронних органів та інших державних організацій необхідними виданнями державною мовою (Ст. 5).

Уся друкована продукція, призначена для службового та ужиткового користування (бланки, форми, квитанції, дипломи тощо), яка поширюється через державні організації, видається державною мовою (Ст. 8).

Усі книжкові видання в Україні, незалежно від мови основного тексту, обов’язково повинні мати анотацію та вихідні бібліографічні відомості державною мовою. Винятком можуть бути лише видання іноземними мовами, призначені для розповсюдження за кордоном або серед іноземців (Ст. 23).

У справі забезпечення пріоритетності української мови як мови державної, держава використовує також економічні важелі, підтримуючи ті видавництва та книготорговельні підприємства, які випускають або розповсюджують не менше 50 відсотків продукції державною мовою ” шляхом надання пільг щодо сплати податків та зборів (Ст. 6).

Однак варто зазначити, що окремі закони у цій важливій справі послаблюють вимоги. Якщо за попереднім Законом України “Про громадянство України” від 8 жовтня 1991 року однією з умов прийняття до громадянства України було визначено “**володіння** українською мовою в обсязі, достатньому для спілкування” (Ст. 16), то новий Закон від 18 січня 2001 року не тільки не підвищує вимоги щодо знання державної мови, що сприяло б піднесенню її міжнародного престижу, а навіть певною мірою полегшує цей порядок, передбачивши, що альтернативою володінню державною мовою є “її **розуміння** в обсязі, достатньому для спілкування” (Ст. 9).

У Законах України “Про інформацію”, “Про рекламу”, “Про освіту”, “Про вищу освіту” регламентація мовних питань обмежується посиланням на чинне законодавство України про мови, тобто на все той же застарілий Закон “Про мови в Українській РСР”. У сфері освіти Ст. 25 цього Закону затверджує, що “вільний вибір мови навчання є невід’ємним правом громадян Української РСР”. Республіканські та місцеві державні, партійні, громадські органи, підприємства, установи і організації

створюють усім громадянам необхідні умови для вивчення української мови та поглибленого оволодіння нею.

В Україні виховання в дитячих дошкільних установах, навчальна і виховна робота в загальноосвітніх школах, в професійно-технічних училищах, середніх спеціальних і вищих навчальних закладах ведеться українською мовою. У місцях компактного проживання громадян інших національностей можуть створюватись дитячі дошкільні установи, загальноосвітні школи та інші заклади, навчальна і виховна робота в яких ведеться їхньою національною або іншою мовою (Ст. 26, 27, 28).

Безсумнівно, вищезазначених правових норм недостатньо, щоб вирішити одне з найскладніших в Україні – мовне питання. Втім, певні позитивні зрушення у цьому напрямку все ж таки відбуваються. Прикладом розуміння носіями державної влади значення української мови як важливого чинника національного державотворення може слугувати здійснення на рівні вищих органів влади низки заходів, покликаних сприяти виробленню результативної мовної політики української держави.

Зокрема, 12 березня 2003 року відбулися парламентські слухання “Про функціонування української мови в Україні”, і 22 травня було ухвалено відповідної назви рекомендації [5]. Щонайперше учасники слухань схарактеризували сучасну мовну ситуацію, окресливши її негативні ознаки:

- українська мова як державна мова не набула належного поширення в усіх сферах суспільного життя, навпаки, відбувається процес звуження сфери її застосування;

- лише задекларованості державного статусу української мови недостатньо для її повноцінного та безповоротного утвердження, необхідне вдосконалення мовного законодавства і забезпечення механізмів його реалізації;

- мовне питання в Україні часто перетворюється на дестабілізуючий чинник, що спричиняє соціальну напругу, породжує сепаратистські настрої, гальмує процес творення демократичної, правової держави та ставить під загрозу суверенітет і державне самовизначення України.

У Рекомендаціях парламентських слухань підкреслено необхідність послідовного і виваженого підходу до вирішення мовних проблем, недопущення на цьому підґрунті політичних спекуляцій і міжетнічних конфліктів. Наголошується, що застосування мов у державі має стати чинником єднання, а не розбрату.

Учасники парламентських слухань рекомендували Президенту України створити центральний орган виконавчої влади з питань мовної політики і – з цих же питань – консультативно-дорадчу раду при Президентові України. Нагадаємо, що Раду з питань мовної політики було ліквідовано Указом Президента України “Про ліквідацію деяких консультативних, дорадчих та інших органів” від 09 лютого 2002 року, а вже рік потому виникло усвідомлення необхідності відновлення функціонування цього органу.

Кабінету Міністрів України було рекомендовано розробити та внести на розгляд Верховної Ради України проект загальнодержавної Програми розвитку, функціонування та дослідження української мови на 2004 – 2010 роки та проект Концепції державної мовної політики України.

На сьогодні ці завдання виконані. Державну програму розвитку і функціонування української мови на 2004 – 2010 роки затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 року [4].

Програма акцентує увагу на тому, що “мова є найважливішим засобом людського спілкування та інтелектуального розвитку особистості, визначальною ознакою держави, безцінною і невичерпною скарбницею культурного надбання народу.” Саме українській мові відводить дана Програма провідну роль у процесі державотворення на поточному етапі, а у майбутньому – консолідуючу роль у становленні громадянського суспільства.

Тому метою Програми визначено “створення належних умов для розвитку і розширення сфери функціонування української мови, виховання шанобливого ставлення до неї, формування патріотизму у громадян України” [4, с.2].

Серед першочергових заходів у Програмі значиться “розроблення проекту Концепції державної мовної політики”. На сьогодні даний проект вже підготовлено Національною комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права [3]. Проект Концепції визначає основні напрями формування і реалізації мовної політики, організаційні й правові механізми вирішення існуючих у цій галузі проблем та намічає етапи їх реалізації. Положення Концепції мають стати основою для удосконалення чинного та розробки нового законодавства у сфері застосування мов в Україні. Здійснення Концепції відбуватиметься строго на основі Ст. 10 Конституції України.

Змістові домінанти Концепції такі:

- “Пріоритетом мовної політики в Україні є утвердження і розвиток української мови.”

- “В умовах існуючої в Україні мовної ситуації, деформованої на користь російської мови, надання останній статусу державної (офіційної) ... увічнило б триваючий процес русифікації України. Нинішній мовний розвиток в Україні і без надання російській мові статусу державної є потенційно небезпечним для майбутнього української мови, а відповідно для майбутнього української нації і державної незалежності України.”

– “Оскільки процес витіснення української мови є керованим і набув системного характеру, українська держава має діяти також системно, вживаючи рішучих заходів підтримки української мови як мови титульної нації і державної мови. Такі заходи не спрямовані проти мовних прав осіб, що належать до національних меншин, а є лише засобом утвердити українську мову, захистити мовні права українців і зберегти Україну як незалежну державу із своїм самобутнім обличчям.”

Українська громадськість має можливість взяти участь в обговоренні проекту Концепції у мережі Інтернет, надіславши відповідні міркування і пропозиції з цього приводу на адресу kzum@ukr.net.

Виконано також заплановане Програмою завдання з розроблення і введення в дію Українського лінгвістичного порталу в мережі Інтернет – тут можна отримати відомості про проведення наукових конференцій, про новинки літератури з фаху тощо.

Серед програмних заходів є й таке, що стосується поглиблення знань з української мови державних службовців та використання ними української мови у процесі виконання своїх посадових обов’язків. До речі, зазначимо, що акти у цій сфері, керовані Кабінетом Міністрів України, вже здійснювалися у 1998 – 1999 роках [17, 167], але, вочевидь, їх виявилось недостатньо для досягнення поставленої мети.

У чинній Програмі за сім років її реалізації фінансування даного заходу передбачено у розмірі 270 тис. грн. Це дійсно щось парадоксальне, адже Ст. 6. Закону “Про мови в Українській РСР” встановлює, що володіння українською і російською мовами в обсязі, необхідному для виконання посадових функцій **є обов’язком** службової особи державних органів, установ і організацій. Щоправда, незнання громадянином мови не є підставою для відмови йому у прийнятті на роботу, але у такому разі вже після прийняття на роботу службова особа повинна оволодіти мовою роботи органу чи організації в обсязі, необхідному для виконання службових обов’язків. Ця норма була прийнята у колоніальній радянській державі, й чи не дивно, що у сучасній незалежній Україні процес вивчення **державними** службовцями **державної** мови має фінансуватися з державного бюджету?

Доцільною була і вимога парламентських слухань – щодо поповнення законодавства правовою нормою про обов’язковість володіння державною мовою громадянами, які належать до національних меншин і постійно проживають в Україні. Це не суперечило б Ст. 2. Закону України “Про національні меншини в Україні” від 25.06.1992 р., згідно з якою “громадяни України всіх національностей зобов’язані... поважати **мови**... українського народу та всіх національних меншин”, а також Ст. 2 Закону “Про мови в Українській РСР”, яка зобов’язує республіканські й місцеві державні органи й інші організації дбати про створення **всім громадянам** необхідних умов “для вивчення української мови та поглибленого оволодіння нею”. На жаль, у цьому аспекті законодавство залишилося без змін.

Програма розвитку і функціонування української мови на 2004 – 2010 рр. містить також положення, які поки ще не отримали практичної реалізації. Зокрема – це:

- підготовка пропозицій стосовно внесення змін до законів, у тому числі й щодо установавання відповідальності за порушення законодавства про мови;
- запровадження на радіо і телебаченні циклу постійних передач “Державна мова”, “Традиції, звичаї та побут українського народу”
- видання журналу “Українська мова у вищій школі”.

Хоча останні два заходи планувалося здійснити вже у 2004 році, на сьогодні таких програм і журналу нами не виявлено.

У Рекомендаціях парламентських слухань “Про функціонування української мови” було зазначено, що починаючи з 2004 року мають збільшитися асигнування на розвиток та дослідження української мови, а також на реалізацію додаткових заходів щодо розширення сфери її функціонування як мови державної.

Це положення знайшло відображення у Законах України “Про державний бюджет України”. Якщо у бюджеті 2003 року на фінансування комплексних заходів з всебічного розвитку української мови було закладено 10 млн. грн., то у 2004 році видатки за цією статтею зросли до 20 млн. грн., а у 2005 р. на забезпечення розвитку та застосування української мови передбачалося витратити вже 30 млн. грн. У 2006 році асигнування за цією статтею були на рівні 20 млн. грн., ще 9 млн. складала субвенція з державного бюджету міському бюджету м. Севастополя на розвиток української культури і забезпечення функціонування української мови у всіх сферах громадського життя міста. Як не дивно, але у 2007 році розмір асигнувань зменшується до 21 млн. грн.

Однак, виходячи з реалій поточної мовної ситуації, не можна уникнути висновку, що, витративши протягом п’яти років 110 млн. грн., українська держава так і не спромоглася забезпечити належного розуміння суспільством важливості функціонування в Україні саме української мови як мови державної, і остаточно зняти з порядку денного питання про надання російській мові статусу офіційної чи другої державної. Очевидно, щоб урегулювати ситуацію, яка є сьогодні на мовному фронті, новоствореній Верховній Раді необхідно терміново розглянути та ухвалити законопроект «Про розвиток і застосування мов в Україні» виваженого всебічно і схваленого Громадським слуханням [7, с.50]. Цей закон сприятиме подоланню деформацій у сфері мовної політики та надасть законо-

давче обґрунтування для прийняття Концепції державної мовної політики; визначення й формування інституцій, відповідальних за її впровадження, здійснення контролю та механізмів впровадження положень концепції у державний управлінський апарат. Вирішення важливих завдань з реалізації державної мовної політики буде сприяти консолідації суспільства, гарантуватиме вільний розвиток мов національних меншин, що власне, відповідає Європейській хартії регіональних мов[6].

Проблеми подальших досліджень предмета розгляду в цій статті вбачаються нам в аналізі новоприйнятих правових актів щодо мовної політики в державі.

Джерела та література

1. Законодавство України // www.nau.kiev.ua
2. Конституція України. – К., 1996
3. Концепція Державної мовної політики в Україні. – К., 2006 // www.rada.gov.ua
4. Програма розвитку і функціонування української мови на 2004 – 2010 роки зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ №676 від 26.05.2004 // www.rada.gov.ua
5. Рекомендації парламентських слухань “Про функціонування української мови в Україні” від 6 лютого 2003 року №480-ІУ // www.rada.gov.ua
6. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин. – Страсбург. 5 листопада 1992 року. – ETS148.-2004.
7. Резолюція III Всесвітнього форуму українців. Секція «Мовне будівництво в Україні та розвиток української мови» // Освіта і управління. – 2002. – Т. 5. – № 1.
8. Ажнюк Б.М. Мовна політика і верховенство права // Українська освіта у світовому часопросторі. Матеріали Другого міжнародного конгресу. – 25-27 жовтня 2007 р. – К., 2007. – Кн. I.
9. Гриневецкий С. Мовне питання: погляд з регіону // Голос України. – 2006. – 5 липня.
10. Гринів О. Державна мова у конституційному полі // Березіль. – 2001. – № 11-12.
11. Загнітко А. Українська мова як державна: ретроспектива і сучасність // Освіта і управління. – 2002. – Т. 5. – № 2.
12. Лопушинський І. Законодавчі перспективи утвердження державності української мови в сфері освіти України XXI ст. (порівняльний аспект) // Освіта і управління. – 2004. – Т.7. – Ч. 3-4.
13. Мамутов В. О языке – на языке национальных интересов // Віче. – 2001. – № 11.
14. Німчук В. Спроба ревізії Конституції // Літературна Україна. – 2005. – 14 квітня.
15. Оніщук М. Мовне питання і судочинство // Голос України. – 2005. – 13 травня.
16. Погрібний А. Про мову роду та фальш одного етикету // Освіта і управління. – 2005. – Т.8. – №3-4.
17. Стецюк П. До питання про конституційно-правові основи утвердження статусу української мови як державної // Українська філологія: школи, постаті, проблеми. – Львів, 1999.
18. Ткаченко О. Українська мова у правовому полі України // Українська освіта у світовому часопросторі. Матеріали Другого міжнародного конгресу. – 25-27 жовтня 2007 р. – К., 2007. – Кн. I.
19. Тернопільський Б. Правові засади мовної політики // Віче. – 2003. – № 10.
20. Удовенко Г. Мовна політика України на сучасному етапі // Голос України. – 2005. – 1 листопада.
21. Фаріон І. Сесійні зали чи мовні смітніща? // Урок української. – 2006. – №8-9

Summary

Legislative acts concerning the issues of language policy in Ukraine's current legislation are examined.

С. Г. Гузенков

З ІСТОРІЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ОБЛАСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У 2009 р. більшість обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти (колишні інститути удосконалення кваліфікації вчителів) України святкуватимуть свої сімдесятирічні ювілеї. Подія дає поштовх не тільки для обговорення майбутнього подібних установ в національній системі освіти, а й спонукає до вивчення й аналізу багаторічного шляху розвитку цих інститутів.

Етапи розвитку системи підготовки педагогічних кадрів та післядипломної педагогічної освіти України були предметом розгляду Л. Сігаєвої [Див. 4 та 5], С. Крисюка [Див. 2 та 3], а О. Зубаха та Л. Архипенко відтворили історію інституту удосконалення вчителів сусідньої Дніпропетровської області [1]. Історія післядипломної педагогічної освіти Запорізького регіону чекає свого дослідника.

Мета нашої публікації – показати власний досвід розробки теми, продовжити дослідження, почате у попередній статті [Див. 6] та ввести до наукового обігу матеріали Державного архіву Запорізької області (далі – ДАЗО) (Ф. Р-2569 “Запорізький державний інститут удосконалення вчителів”).